

Zoektocht en keuzes

Sofyan Mbarki*

Summary

Based on my personal history as a young man of Moroccan origin, born in the Netherlands, and as a teacher and a member of the municipal council of Amsterdam, I reflect upon the choices I made in life. What made me resilient against radical forms of Islam and how can we prevent others to make radical choices? Parents have a role here, showing to be interested in the search for meaning of their children and also being well aware of their whereabouts and the friends they associate with. Furthermore profound religious education as critical counterbalance against radical ideologies is necessary. And, of no less importance, is a welcoming attitude to Muslims, to make them feel part of the Dutch society.

Loopbaan

Ooit was Nederland het grootste moslimland ter wereld, toen Indonesië er nog bij hoorde. Ik was aangenaam verrast toen ik dat hoorde. Dat is denk ik ook waarom wij hier in Nederland in een lange traditie van islamstudies staan. Inmiddels hebben we in Nederland naast de Nederlandse-Indonesische moslims verschillende islamitische etnische groepen. Iedere etnische groep heeft de islam op een bepaalde manier mee naar Nederland gebracht; de Marokkaanse moslims hebben wat mij betreft hun theologische intellect in Marokko achtergelaten. Straks vertel ik daar meer over.

Als leraar begon ik de les vaak met vragen aan de klas om erachter te komen wie mijn leerlingen waren: wat houdt ze bezig, welke informatie krijgen ze binnen, wat weten ze en wat niet? Les geven is je verdiepen in de leefwereld van de ander.

Ik ben gemeenteraadslid voor de PvdA in Amsterdam. Minstens zo belangrijk is mijn dagelijks werk als teammanager op een middelbare school die zogenaamd honderd procent 'zwart' is. Het Calvijn met Junior College is een vmbo en sinds enkele jaren ook een mbo, met vijfhonderd leerlingen

---

* Sofyan Mbarki is lid van de gemeenteraadsfractie van de PvdA in Amsterdam en teamleider op het Calvijn met Junior College.

die vrijwel allemaal Turkse of Marokkaanse ouders hebben. Ze wonen in het Nieuwe Westen van Amsterdam, vaak in wijken waar ze alleen docenten, hulpverleners en politieagenten kennen als autochtonen. Ons lerarenteam is juist gemêleerd, onze leerlingen zien dagelijks in de schoolgangen hoe wij als docenten met elkaar omgaan. Zelf woon ik ook in Nieuw-West, met mijn gezin. Daarnaast heb ik de eer om vanuit de Nationale Onderwijsraad al deze ervaringen mee te nemen in adviezen over ons onderwijsstelsel naar de minister en het parlement.

Religieuze opvoeding en zoektocht

Ik sprak zojuist over de wetenschappelijke traditie bij islamstudies in Nederland, maar zelf groeide ik juist op in een omgeving waar geen islamitische theologen waren. Toen de generatie van mijn ouders naar Nederland kwam, lieten zij de islamitische ‘Marokkaanse’ theologie achter. Wij begrepen als kind wel dat wij een goede moslim moesten worden, maar onze ouders legden niet uit hoe dat moest. Dus hadden wij eigenlijk geen idee. Wij gingen naar de moskee en naar de Koranschool. Onze imam had niet zo heel veel feeling met zijn leerlingen, hij leerde ons gewoon de verzen uit de Koran. Ik ken er nog steeds een groot aantal uit mijn hoofd. In de moskee beleefden wij de preek en de Koranrecitaties zoals katholieken de Gregoriaanse zang, de Latijnse liturgie beleven; zo ook waren mijn vriendjes en ik onder de indruk van de tonen van de zang en de klanken van het Arabisch. Maar het bleven uiterlijkheden, wij voelden een leegte.

Ik voelde dat God er moest zijn, maar ik kon hem niet vinden. Het is fijn dat ik dat aan u zo kan vertellen, als geïnteresseerde in godsdienstige zaken. Dat zou ik toch zo maar niet doen op het stadhuis als gemeenteraadslid.

Het gat in onze ziel, door de afwezigheid van religieuze vorming, werd opgemerkt door islamitische stromingen uit het Midden-Oosten, die heel andere normen en waarden hebben, in een hele andere religieuze traditie staan dan waarin de islamstroming in Marokko is geworteld. Terwijl wij de bemoeizuchtige langere armen uit Marokko en Turkije obsessief aan het afweren zijn, duwen zij met vertaalde websites, video's en predikers hun vuist in onze leegte, in onze iPad, in onze pc op onze slaapkamer of als ronselaar op het bankje voor de moskee.

Als achttienjarige zocht ook ik naar zingeving: deed ik ertoe? Wat was de waarde van mijn religieuze beleving? Ik had net de havo afgerond en studeerde aan de hogeschool. Met mijn zoekvraag bezocht ik veel moskeeën.

Ook in die tijd speelde van alles in de wereld en ook ik werd aangesproken door ronselaars, die zich ook toen al ophielden in de buurt van de moskeeën: ‘wij doen een beroep op jou. Wij hebben jou nodig. Of anders je financiële bijdrage’. Maar ik had een reactie paraat: ‘Ik ben op zoek naar iets anders.’ Ik stond gelukkig vrij stevig in mijn schoenen. Ik bezocht regelmatig de jongerencommissie van moskee Badr in Amsterdam, waar ik mij samen met gelijkgestemde jongeren kon ontwikkelen. Bovendien studeerde ik en had een baan – ik had houvast. De boodschap dat wij uitgesloten zijn, dat de Nederlanders ons niet willen, kwam daarom niet binnen bij mij; ook al voel ik de pijn, als ik zie dat de werkloosheid onder allochtone jongeren stijgt naar veertig procent. Toch voelde ik mij verbonden met de Nederlandse samenleving, want ik zat in een gemengde schoolklas, één van de laatste klassen die nog gemengd waren op deze school in Nieuw-West. Had ik geen baan gehad, dan had het goed gekund dat ik geradicaliseerd was.

Weerbaarheid

Thuis zagen mijn ouders dat de religieuze verdieping mij rust bracht. Dat vonden zij veel fijner dan mijn dwarse pubergedrag. Mijn ouders lieten zich daar echter niet door verblinden, zij waren ook oplettend; mijn vader stelde mij belangstellend de juiste vragen: waar ga je heen, met wie ben je? Had ik moskeeën bezocht in Tilburg of Den Haag, dan had mijn vader gealarmeerd gereageerd: ‘Wat doe je daar, wij hebben in Amsterdam genoeg moskeeën!’ Mijn ouders hadden kennis vergaard. Bij veel jongeren ontbreekt dat, en die lopen gevaar te radicaliseren.

Ouders worden weerbaar door zich te informeren over de religieuze stromingen. En door hun kinderen de juiste vragen te stellen. Door ze behalve te verzorgen ook de opvoeding te geven tot veerkrachtige jongeren. Dankzij mijn ouders en dankzij mijn opleiding kreeg ik altijd het gevoel dat ik mee mocht doen. En ik wilde ook meedoen. Zoals in mijn eerste baan; ook al was ik daar de enige moslim, toch vond ik de veerkracht om een ruimte voor mijn gebed te vragen. Er bleek wel degelijk een mouw aan te passen, ik mocht bidden in de serverruimte.

En zo worden moskeeën weerbaar – door jongeren aan zich te binden, in plaats van de extreem gelovige jongeren buiten te zetten, geschrokken door hun radicale uitingen en bevreesd voor maatschappelijke brandmerken. De moskee moet de jongeren juist dicht bij zich houden, ook met voetballen en

andere evenementen. Jongeren weerbaar maken, dat hoort bij de moskeeën. Het hoort bij de religieuze voorgangers.

De zoektocht is voor jongeren moeilijk. Anders dan de katholieken, hebben wij geen Paus. En anders dan de protestanten hebben wij geen kerkenraden en classes. Wij hebben geen standaard voor de islam, waardoor wij er ook niet snel de vinger op kunnen leggen wanneer wij te maken krijgen met deviante denkbeelden.

Onze theologische intellectuelen zitten in Marokko. Terwijl wij wel een schreeuwende behoefte hebben aan bijscholing van onze imams. Daarom ben ik ook zo blij met de beweging van minister Asscher die met de overheid van Marokko gaat samenwerken om onze imams bij te scholen aan de islamopleidingen in Marokko. Marokko heeft net als wij veel ervaring met de bestrijding van geïmporteerde ideologieën uit het Midden-Oosten. De islamtheologen krijgen de ruimte om de religieuze wanen uit het oosten te bestrijden met doorleefde theologische denkbeelden om zo ook weer wijze en redelijke imams op te leiden. De koning bezoekt voor iedereen waarneembaar de lezingen van deze geleerden die met hun Koranische studies de geest achter de letter zoeken. Iedere televisiekijker in Marokko weet dat. Ze zien op tv de koning op de eerste rij zitten, luisterend naar zelfs ook vrouwelijke geleerden, ze zien dagelijks in films, toneelstukken en talkshows hoe de Marokkaanse islam vanuit theologische argumenten humanitaire waarden uitdraagt.

Voor de critici onder ons: hoe kan het dat wij verlangen van de moslimgemeenschap dat die zich weerbaar maakt tegenover gewelddadige godsdienstfanaten, maar aan haar lot overgelaten wordt als het gaat om de basisbagage die daar voor nodig is, de kans om theologische kennis te verzamelen om een fundament te hebben?

De Turkse moslims in Nederland gaan zelden op jihad en radicaliseren vermoedelijk niet zo vaak als de Marokkaanse. Zij hebben van jongs af aan een veel duidelijker religieuze identiteit die vaak orthodox is, maar een standaard heeft ontwikkeld. De Turkse moslims hoeven niet te zoeken en zijn veel minder vatbaar voor dwaalwegen, voor de gewelddadige radicale stromingen uit het Midden-Oosten.

Turkse imams hebben echter een ander probleem; de aansluiting met Nederland. Zij worden naar Nederland uitgezonden door Turkije. Ze moeten maar zien hoe ze de taal leren, inburgeren, de wereld van de Nederlands-Turkse jongeren leren kennen en onder hen legitimiteit en gezag verwerven. Hier helpt dus een inburgeringscursus nog voor hun uitzending, al in Turkije. Zoals we met alle aankomende immigranten doen, moeten ook zij

op de Nederlandse ambassade in het buitenland een toelatingsexamen afleggen. Zelfs voor die cursussen blijken veel politieke partijen huiverig. Stel dat de Turkse overheid tijdens die inburgeringscursus hun opvattingen over mensenrechten in die cursussen weven.

Ik ben eruit gekomen. Het komt inderdaad door de stabiliteit van mijn ouders en mijn werkkring, maar vooral ook door mijn vrienden dat ronselaars geen vat op mij kregen. Ook dat horen jullie vast vaker; nieuwe vrienden ontmoeten die een nieuwe richting in slaan. Ik studeerde samen met een vriend uit Lochem, hij studeerde systematisch en ik ontdekte gaandeweg nieuwe inzichten, kreeg inzicht in de verschillende stromingen en ik ontdekte wetscholen die de geest van de Koran loshalen van de lokale en tijdsgebonden context.

Voor de huidige jongeren is het nog moeilijker dan de zoektocht jaren geleden voor mij was. Het is ook oppervlakkiger geworden, een hype, een vehikel om je identiteit neer te zetten op wankelende voeten in een wereld waar zij gedeprimeerd zijn door het gevoel tweederangs te zijn en woede over de onrechtvaardigheid.

Tot slot: wat te doen

U wilt nu natuurlijk zo langzamerhand wel eens weten wat we hiertegen kunnen doen. Het antwoord is verrassend eenvoudig: heet de moslims welkom. Vertel ze dat ze er mogen zijn, dat ze bij Nederland horen. Geef daar expliciet woorden aan. Leef het voor. Draag het uit.

Want intussen heeft zich in Nederland gestaag wel degelijk ook een Nederlandse islam ontwikkeld, een stroming die past in een democratische rechtstaat en ontwikkelde samenleving. De democratische waarden passen heel goed bij onze islam, die nadrukkelijk stelt dat alle schepselen geschapen zijn door Allah. Dus wie een mens veracht – homo, vrouw, jood of afvallige – veracht diens schepper – Allah. De Koran heeft een grote humane opdracht. Daarnaast past ook de ontwikkelde samenleving goed bij de islam, het eerste gebod uit de Koran luidt immers: Leer! Vergaar Kennis! Onderwijs!

Mijn werk op mijn school is dus eigenlijk een oeroud Koranisch verantwoord beroep.